№ 231 ՈՒՐԲԱԹ, 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԵՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 231

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".
Յայտարարութիւնների համար [illegible] —20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
[illegible] —Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, [illegible] Морская 11, [illegible] Маршальковская, 130, [illegible] Большая, 38, [illegible] 8. Площадь Биржи.
ԱՌԱՆՑ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

«ՄՇԱԿ»-ի [illegible]

Նոյեմբերի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 2 րուբլի։
[illegible]

[illegible] ԱՆՆԱ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ [illegible]
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՄԱՋԱՆԻ
մահը, [illegible] 23-ին, [illegible]
1911. [illegible] 1—1

Բերլինի համալսարանի
ԲԺԻՇԿ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
[illegible] ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը.
Католическая ул. д. № 10.
[illegible] 989. 100—8

ԳԱՂՏՆԻ ԹԷ ԲԱՑ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

[illegible] փոխելու, վերացնելու այն կարգադրութիւնը, որ արեց Կայսերական Բարձր Կառավարութիւնը նախորդ կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ, կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարելու գաղտնի քուէարկութեամբ։

Այժմ տեղապահը միջնորդում է, որ ընտրութիւնը կատարվի բացարձակ, բաց քուէարկութեամբ, ինչպէս առաջ էր, և ոչ գաղտնի քուէարկութեամբ։

Մի քանի օր առաջ «Հորիզոն» թերթն, ևս իր մի առաջնորդող յօդուածով պահանջում էր, որ կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարվի բացարձակ և ոչ գաղտնի քուէարկութեամբ։

Մենք պէտք է ասենք, որ [illegible] բանց երկրի մէջ։

Եթէ կաթողիկոսական նախկին ընտրութիւնների ժամանակ ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը, ըստ պահանջման Պօլօժենիայի, կատարվում էր բացարձակ քուէարկութեամբ, այդ նրա համար, որ Պօլօժենիան հրատարակված է 1836 թ., երբ գաղտնի քուէարկութեան սկզբունքը շատ քիչ էր հասկացված և ըմբռնված։ Բայց այդ օրից անցել է մօտ 80 տարի, և հասկացողութիւնները, գաղափարները շատ և շատ առաջ են գնացել, այնպէս որ այսօր ծիծաղելի է համարվում բաց քուէարկութեան պահանջը։

Ինքը Կայսերական Կառավարութիւնը, որ չէ կամեցել երբէք ճնշումն գործել կաթողիկոս ընտրողների ձայնի, խղճի և համոզմունքի վրա, զգալով և տեսնելով բաց քուէարկութեան անյարմարութիւնը, 1908 թ. փոխեց Պօլօժենիայի այդ տրամադրութիւնը։ Սակայն այժմ հայոց կաթողիկոսական տեղապահն է, որ աշխատում է վերականգնել նախկին դրութիւնը, վերադառնալ անդրջրհեղեղեան ժամանակի կարգերին։

Բոլոր առաջադէմ, դեմօկրատիկ մարդկանց և հոսանքների ձգտումն եղել է մտցնել կեանքի մէջ ոչ միայն գաղտնի, այլ և հաւասար, ուղղակի ձայնատուութեան սկզբունքը, բայց «Հորիզոնը» և էջմիածինը այսօր վեր են կացել և քարոզում են հակառակը։

Ջնջել գաղտնի քուէարկութեան սկզբունքը՝ նշանակում է զրկել ընտրողին տալ իր ձայնը ազատօրէն, համաձայն իր խղճի և համոզմունքի։

Եթէ Սուրէնեան սրբազանը այն համոզումն ունի, թէ ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարվում է Հոգւոյն Սրբոյ ներշնչմամբ ընտրողների վրա—և այդպիսի համոզմունքը կարող է պատիւ բերել նրան, իբրև հոգևորականի—այն ժամանակ ինչ նշանակութիւն ունի նրա համար՝ քուէարկութիւնը գաղտնի լինի թէ բացարձակ. բայց, դժբաղդաբար, աշխարհական ընտրողները չունեն այդպիսի բացարձակ հաւատ և նրանց մէջ Հոգին Սուրբը փոխարինվում է խղճմտանքով, ներքին համոզմունքով։ Այդ պարագայում խիղճը, ներքին համոզմունքը միանգամայն ազատ և անկաշկանդ պէտք է լինի որևէ արտաքին ճնշումից, թելադրութիւնից։ Իսկ ճնշում, թելադրութիւն հնարաւոր են բաց քուէարկութեան ժամանակ, երբ ընտրողը ստիպված է տեսնում իրան, հակառակ իր խղճի և համոզմունքի, տալ իր ձայնը նրան, որին չէր կամենայ տալ, բայց ճնշվում է, նեղվում է նրա ներկայութիւնից, կամ նրա կողմից սպասվող քինախնդրութիւնից։

Ով բարեկամ է ժողովրդին և նրա շահերին, ով անկեղծօրէն պաշտպան և կողմնակից է ժողովրդապետական և դեմօկրատիական սկզբունքներին, նա չէ կարող և չը պէտք է պահանջէ գաղտնի քուէարկութեան ջնջումը։ Միայն ժողովրդի թշնամիները կարող են այդպիսի պահանջ դնել, որպիսին դրել է «Հորիզոն» թերթը, որ դեռ նորերս քարոզում էր, թէ կաթողիկոս պէտք է ընտրել ժողովրդասէր, ժողովրդապետական սկզբունքներին պաշտպան անձն։

Մենք համոզված ենք, որ Կայսերական Կառավարութիւնը կը բացասէ հայոց կաթողիկոսի տեղապահի ձախորդ և անտեղի առաջարկութիւնը, որ կարող է վնասակար հետևանքներ ունենալ հայոց եկեղեցու համար։

Հ. Առաքելեան

ԹՈՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 հոկտեմբերի

Տրիպոլիս (Ցատուկ թղթակցից).— Այսօր թիւրքերը քաղաքից չորս կիլօմետր հեռաւորութեամբ՝ «Սուլթանիէ» բերդի մօտ, դրին չորս թնդանօթ և կրակ բացին, որը, սակայն, ոչ մի վնաս չը պատճառեց։ «Կարլօ-Ալբէրտօ» զրահանաւը ստիպեց թիւրքական արտիլէրիային լռել։ Արաբական միաժամանակ յարձակումները իտալացիների դիրքերի վրա յետ մղվեցին։ Զինւորական կցորդները երէկ տեղս եկան Բէնգազիից և կը մնան առ ժամանակ նաւերի վրա։

Ի նկատի ունենալով վերջին դէպքերը և օազիսի արաբների գնդակահարութիւնը, որոնց թւում կան կին և երեխայ. օտարազգի թղթակիցներից մի քանիսը վերադարձրին ստացած տոմսակները և մեկնում են։ Զօրահրամանատար Կանէվան պատուիրել է Սիցիլիայի ժուրնալիստ պատգամաւոր Ապրիլին հեռանալ Տրիպոլիսից 24 ժամվայ ընթացքում՝ իտալացիների կորուստների մասին չափազանցված տեղեկութիւններ հաղորդելուն համար։

Տրիպոլիսում խօլերան շարունակում է իր զոհերը տանել։ Դիակներ հանդիպում են նոյնիսկ փողոցներում։ Խօլերայի դէպքեր երևան հանվեցին նաև զօրքերի մէջ։ Պաշտօնապէս այդ մասին չէ հաղորդվում։

Եթէ օազիսների արաբները հպատակութիւն չը յայտնեն, զօրքերը երկրորդ ամիսն էլ մնալու են Տրիպոլիսի դիրքում։

—

Հռոմ.— Թագաւորը պատերազմում վիրաւորվածների ընտանիքներին նուիրեց 100,000 լիր։ Կարմիր Խաչը, բանկերը, խնայողական գանձարանները և այլ հաստատութիւններ և անձինք մեծամեծ գումարներ են յատկացնում վիրաւորվածների և սպանվածների ընտանիքներին։

Ստեֆանին հաղորդում են Տրիպոլիսից, որ օրը հանգիստ անցաւ։ Ուժեղ քամու պատճառով հետախուզելու բարձրացած օդագնացները թռան միայն վեց կիլօմետր և թշնամուն չը տեսան։ «Բօսնիա» շոգենաւով, որ մտել է Տօբրուկ, Դէրնա և Բէնգազի, եկան օտարազգի զինւորական և ծովային գործակալները։ Յիշեալ տեղերում կեանքն իր սովորական ընթացքն է ստացել։ Տրիպոլիսում կան մթերքների, անասունի և զօրքերի ուտելիքի մեծ պաշարներ։ Գալիս են նոր զօրքեր։

Ստեֆանին հերքում է լրագրական այն տեղեկութիւնները, թէ իտալացիները խստութիւններ են գործ դնում Տրիպոլիսում։ Գնդակահարվում են միայն այն արաբները, որոնք գաղտագողի յարձակումներ են կատարում և որոնք հպատակութիւն յայտնելուց յետոյ բռնվում են զէնքը ձեռքերին։ Ընդհակառակն, թշնամին ինքն է խստութիւններ գործադրում վիրաւորների վերաբերութեամբ։

—

Լօնդօն.— Միջպարլամենտական դաշնակցութեան անգլիական խմբակը թիւրքական խմբակի խնդրի համաձայն նիստ գումարեց հոկտ. 18-ին, ուր որոշվեց միջնորդութիւն ներկայացնել Ասկվիտին՝ յանձն առնել բարեկամական միջնորդութիւն թիւրք-իտալական պատերազմը վերջացնելու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

19 հոկտեմբերի

Կիէվ.—Ստօլիպինի ընտանիքի ցանկութեամբ դուման որոշեց հանգուցեալի արձանը կանգնեցնել դումայի շէնքութեան դիմաց՝ Կրեշչատիկում։

—

Պէկին.—Մի շարք հրամաններով արմատական փոփոխութիւններ կատարվեցին կառավարութեան կազմի մէջ։ Իշխան Ցինը, Նատունը, Սիւիշիչժանը, բոլոր մինիստրներն արձակվում են իրանց պաշտօններից խնդրագրերով։ Առաջին մինիստր նշանակվեց Իւանշիկայը, որին հրամայված է ապստամբների դէմ գլխաւորագոյն միջոցներ ձեռք առնելուց յետոյ փութալ Պէկին՝ նոր կաբինէտ կազմելու համար։ Իւանշիկային է վերապահված Խուբէյ ուղարկված ծովային ու զինւորական ույժերի գերագոյն հրամանատարութիւնը։ Իշխան Ցինը նշանակվում է գերագոյն գաղտնի խորհրդի նախագահ, առժամանակ մնալով իր պաշտօնում. մինչև Իւանշիկայի գալուստը անյապաղ բանակցութիւններ է սկսելու յեղափոխականների հետ, որպէսզի համաձայնութեամբ դադարի արիւնհեղութիւնը Խանկօույում։

—

Կանէա.—Ազգային ժողովը 65 ձայնով ընդունեց կառավարութեան հրաժարականը։

—

Մադրիդ.—Այն տեղեկութիւնների առիթով, իբր սպանական զօրքերը արդէն գրաւել են Արսիլը, տեղեակ շրջաններում յայտնում են, թէ Սպանիան բնաւ նոր տէրրիտօրիալ գրաւումների մասին չէ մտորում։

—

Ստօկհօլմ.—Խաղաղութեան շվէդական միութիւնը դիմեց թագաւորին միջնորդութեամբ, որպէսզի շվէդական կառավարութիւնը առաջին իսկ յարմար դէպքին ջանք գործ դնէ միջազգային ընդհանուր միջամտութեան համար՝ թիւրք-իտալական պատերազմը դադարեցնելու նպատակով։

—

Կիլ.—Խաղաղ Ովկիանոսի նաւատորմի հետախուզող նաւերը ծով մտան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ԷՋ ԻՄ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻՑ

(Իշխան Երաստ Ձելօկաեվի յիշատակին)

—

Նոր էի տուն վերադարձել հաշտարարդատաւորի գրասենեակից, որտեղ ունէի գրագրի պաշտօն։ Պէտք է ասել, որ այն ժամանակ ինքս ինձ համարում էի մեծ մարդ, չը նայած այն հանգամանքին, որ յիշեալ գրասենեակում՝ դատաւորից սկսած մինչև դռնապանը ինձ անուանում էին «маленькій» (փոքրիկ)։ Անուանում էին այդպէս երկու պատճառով, առաջին՝ որ 14 տարեկան էի և երկրորդ՝ որ հասակս կարճ էր։ Բայց այդ միևնոյն էր ինձ համար, հաւատացած էի, որ փոքր մարդ չեմ։ Հաւատացած էի նոյնպէս, որ ես դատարանի գրասենեակում շատ գործ եմ կատարում, անուշադիր թողնելով այն իրողութիւնը, որ՝ ընդհանուրի կարծիքով՝ բացի թուղթ փչացնելուց ուրիշ ոչ մի գործ չէի կատարում։ Յիշում եմ, շատ էի զարմանում, որ երկար ժամանակ ռոճիկ չէին նշանակում ինձ։

Ասացի որ նոր էի տուն վերադարձել. բայց աւելի ճիշդ կը լինի, եթէ ասեմ, որ նոր էի վազ տալով ու թռչկոտելով տուն հասել։ Եւ ինչպէս չը վազէի, երբ գիտէի, որ տանը չնաշխարհիկ մի բան կայ ինձ համար։ Նախընթաց օրը Թիֆլիսից ստացել էի մի նուէր, որի մասին վաղուց երազում էի։ Շատ էի լսել, բայց երբէք չէի տեսել, և յանկարծ այդ բանը ունէի, ես նրա տէրն էի։ Դա մի փոքրիկ տուփ էր ակվարել ներկերով, 12 գոյներից բաղկացած։

Ունէի մօտիկ ազգական՝ յանձին հասակակից և մտերիմ ընկեր Ալէքսանդր Գուլիջանեանի (վաղուց մեռած է)։ Նա ուսանում էր Թիֆլիսի գիմնազիայում։ Մեր մէջ մշտական նամակագրութիւն կար, որի բովանդակութիւնը բացառապէս «օդային ամրոցներ» էին։ Նա, ցանկանալով ինձ ուրախութիւն պատճառել, տնտեսել էր մի փոքրիկ գումար և ինձ համար ներկեր գնել։

Սրտատրոփ հասայ տուն և բաց արեցի իմ անգին ներկերի արկղը։ Ոգևորութիւնս այնքան մեծ էր, որ ինձ թւում էր, թէ հրաշքներ պէտք է գործեմ։ Անմոռանալի ընկերս ներկերը ուղարկել էր ինձ համար, բայց մոռացել էր վրձինի մասին հոգալ։ Վրձիններ առհասարակ ինքս էի շինում սեփական մազերիցս, բայց այս անգամ ցանկանալով ունենալ ներկերիս արժանի վրձին՝ կտրեցի 3 տարեկան ամենափոքր եղբօրս մազերից մի փունջ ու կապեցի վրձնին։

Երեխան սկսեց դառնագին լալ և յետ պահանջել իր մազերը։ Մայրս բարկացաւ ինձ վրա՝ անողոք վարմունքիս համար, բայց անուշադիր էի դէպի այդ բողոքը։

Որոշել էի մի պատկեր ստեղծագործել, մի ժամում, մի ակնթարթում։

Կերակուրը պատրաստ դրած էր սեղանի վրա ինձ համար։ Մայրս անդադար յիշեցնում էր ճաշել, ինքս էլ քաղցած էի, բայց այդ վայրկեանին նկարելու ցանկութիւնս անյաղթելի էր։ Որոշել էի նկարել «սիրենոս», կէսը աղջիկ՝ կէսը ձուկ։ Այդ պատկերը տեսել էի դերձակ Մովսէս Ազարեանի տան դրսի պատի վրա կպցված։

Մինչև այդ օրը ներկերի տեղ գործ էի ածում լեղակ, տորոն և թանաք. ուստի հասկանալի էր իմ հիացմունքը, ունենալով ձեռքիս տակ 12 կտոր իսկական ներկեր։ Վերջապէս նկարեցի «սիրենոս» ցանկացած գոյներով և հրճվեցի, տեսնելով թղթի վրա գոյների այդքան հարստութիւնը։ Մէջտեղը ներկայացրած էր ձուկ-աղջիկ, որը աջ ձեռքին ունէր ծաղիկների փունջ, իսկ ձախ ձեռքով բռնել էր առագաստաւոր նաւ։ Տակի աջ անկիւնում նկարված էր եկեղեցի։

Մոռացայ ասել, որ նկարելու ժամանակս ուշադրութեամբ հետևում էր մօտ ութ տարեկան Միտիան (Դիմիտրի)։ Նա առհասարակ միշտ ներկայ էր լինում իմ «գեղարուեստական» աշխատանքների միջոցին։ Այդ երեխան միակ արու զաւակն էր գաւառապետ իշխան Երաստ Ձելօկաեվի, որ բնակվում էր հարևան տան մէջ։ Այդ տունը պատկանում էր քեռուս։

Ես նստեցի ճաշելու, իսկ Միտիան դեռ էլի նայում էր նկարին ու ըստ երևոյթին զարմանում։ Շտապում էի շուտ վերջացնել ճաշս, որպէսզի մի ուրիշ բան էլ նկարեմ։ Գլխիս մէջ պտտվում էր «հարսանիք» պատկերը, որ նոյնպէս տեսել էի դերձակ Մովսէսի տան պատի վրա։ Յանկարծ դուրս թռաւ սենեակից Միտիան, ձեռքին ունենալով իմ վերջին ու թանգագին գործս։ Բնականաբար ընկայ նրա ետևից, բայց դժբաղդաբար ուշ ծռվեց և փռվեցի գետնին։ Ցափշտակողը հասաւ իր նպատակին։ Մինչդեռ ես տրորում էի ջարդված ծունկներս, նա արդէն թռչկոտում էր իրանց պատշգամբի վրա ու ի սրտէ հրճւում։ Ես չէի կարող գնալ նրանց տուն, որովհետև սաստիկ ամաչում էի նրա քոյրերից, որոնք նոր էին սկսել հասունանալ։ Հրաժարվեցի նոյնիսկ տանից դուրս գնալուց, կարծելով որ Ձելօկաեվի ամբողջ ընտանիքը Միտիայի հետ միացած ինձ վրա են ծիծաղում։

Զարմանում էի, թէ ինչու Միտիան այդ աստիճան անաստուած վարվեց հետս. չէ որ միշտ յօժար կամքովս նուիրում էի իրան, այդ ապերախտին, իմ նկարած պատկերները։ Ճաշս էլ հարամ եղաւ, սիրտս էլ կոտրվեց, այնպէս որ «հարսանիք» նկարելու տրամադրութիւնս միանգամայն խորտակվեց։

Մի ժամից յետոյ, ամեն ինչ մոռացած, վէգ էի խաղում փողոցում տղերանց հետ։

— Աշալչու,—չորս հատ վէգ գցելով արտասանեց Բլուքունը (կակազ)։

— Ոչ մէկը...,—ուրախանալով բացագանչեցի և, գցելով վէգերս, ասացի.— ալչու։

Զորսից երկու հատ ալչու նստեցին. ուրեմն աջողութիւնը իմ կողմն էր. և այդ բանը մեծ ուրախութիւն էր ինձ պատճառում։ Նախընթաց օրը 60-ի չափ վէգերս տանուլ էի տուել։

Մեզ խաղացողներիս շրջապատել էին բազմաթիւ տղաներ և ուշադրութեամբ հետևում մեր խաղին։

Նրանցից ամեն մէկը ցանկանում էր, որ ես տանէի, որովհետև Բլուքունին ոչ ոք չէր սիրում։ Նա այս բանը զգում էր և ի հարկէ չարանում։

— Կու-կու-կորիր այստեղից,—գոռաց նա ամենափոքրի վրա և ուժգին բոթեց։

— Ի՞նչ ես ուզում ինձանից, Բլուքուն,— բողոքեց երեխան և իսկոյն սպառնաց,— սպասիր, եղբօրս ասեմ... երէկվայ նման մի լաւ դնքսի քեզ։

— Ծը-ծը-ծը...

Խեղճը ուզեց ասել «ճպրտա», բայց բան դուրս չեկաւ, ուստի կրկնապատիկ զայրացաւ։ Այս հանգամանքը առիթ տուեց տղերանց բարձրաձայն ծիծաղելու։ Ես աշխատեցի զսպել ինձ, մեղքս եկաւ։

Հէնց այդ միջոցին երևաց Գրիշկա անունով ոստիկանական ստորին պաշտօնեան։ Նա, միշտ դանդաղաշարժ, այս անգամ արագաքայլ մօտենում էր մեզ։ Մենք այդ բանի մէջ գուշակեցինք չար դիտաւորութիւն և բոլորեքեան միասին լռեցինք։ Նա յաղթական հայեացքով մօտեցաւ մեզ և ոտի մի հարուածով ցրիւ տուեց մեր վէգերը։ Ցետոյ, նայելով երեսիս, հրամայեց, որ հետևեմ իրան։ Ես նախ վախեցայ, գունատվեցի, սակայն չը կորցրի ինձ։ Առանց

6 օր փորձութիւնները կատարելու համար. Վարժութիւնները շարունակվելու են մինչև [illegible].

Կահիրէ. — Արաբական լրագրները տեղեկութիւններ են տալիս [illegible] բանակի մասին. [illegible] 20,000 արաբ ցոյց են կազմել [illegible] 200 [illegible]

[illegible]

[illegible].—Հոկտ. 17-ին ֆրանսիական «Լիբերթաս» և «Զոլիբօ» շոգենաւերը ճանապարհին ընդհարվել են միմեանց հետ. «Զոլիբօն» ջրասոյզ է եղել. Զոհվել են երեք ճանապարհորդ և 22 նաւաստի.

Վիէննա.—Մինիստրական ճգնաժամի լուծումը Գաուչի հրաժարականով և ժող. լուս. մինիստր Շտիւրգկին մինիստր-նախագահ նշանակելու հաւանականութեամբ առաջ է բերում ընդհանուր զարմանք. «Փրեմդենբլատը» ասում է, որ Գաուչը այդ քայլն արաւ տեսնելով, որ անհնար է կազմել պարլամենտական մեծամասնութիւն. «Նէյէ-Ֆրեյէ-Պրեսսէն» ապացուցում է, թէ Գաուչի բարեկամական ուղղութիւնը չեխերի նկատմամբ դուր չէր գալիս գերմաններին և լեհերին և այդ հանգամանքն էր, որ առաջ բերեց նրա անկումը.

Պարիզ.—Մէրիօ համայնքի Նօժանսէնում փլվեց գործարանի կառուցանվող շէնքը. Փլատակների տակից հանեցին 5 դիակ և 8 վիրաւոր բանուորների. Դեռ մնում են դարձեալ մօտ 50 բանուոր.

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)

19 նոյեմբերի

Թէհրան.—Թաւրիզից ստացված չափազանց գրգռիչ տեղեկութիւնների պատճառով Ատրպատականի բնակիչները կառավարութիւնից պահանջեցին՝ անմիջապէս նահանգապետ նշանակել Թաւրիզում. Նշանակվեց պրինց Ֆերման-Ֆերմը, որ իսկոյն մեկնելու է իր պաշտօնատեղին.

Լոնդոն. — Համայնքների պալատ. Գրէյը պատասխանելով ուղղված հարցին, մատնանշեց, որ ռուսական կառավարութիւնը չը բողոքեց շվեդական օֆիցերներ հրաւիրելու դէմ, որոնք վերակազմելու են պարսկական ժանդարմերիան. բրիտանական կառավարութիւնը նոյնպէս հաղորդեց շվեդական կառավարութեան՝ թէ ոչինչ չունի հրաւիրելու դէմ. Ապա Գրէյը հաստատեց, որ, յիրաւի, զօրքեր են առաքված Պարսկաստան. «Բրիտանական հպատակների կեանքն ու գոյքը Բուշիրում և ուրիշ տեղերում դեռ լիակատար կերպով չեն ապահովված. եթէ այդ ապահովութիւնը վերականգնվի, այն ժամանակ բրիտանական հիւպատոսական պահակախմբի կազմը ուժեղացնելու ուղարկված զօրամասերը անշուշտ յետ կը կանչվեն. Պարսկաստանը բողոքեց և խնդրեց զօրքերը չուժեղացնել. Բրիտանական կառավարութիւնը մերժեց. Ռուսաց կառավարութիւնը նմանապէս հիւպատոսարանը պաշտպանող պահակների կազմը ուժեղացնելու համար ուղարկեց մի ուրիշ տեղ 100—200 զինուոր».

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հոգեհանգիստ Մատթէոս Բ.-ի յիշատակին

Վաղարշապատ, 15 նոյեմբերի

Այսօր, հանգուցեալ Վեհափառ Հայրապետի անուանակոչութեան օրը, Մայր Տաճարում պատարագ մատուցվեց Մատթէոս Բ.-ի յիշատակին.

Պատարագից յետոյ համայն ամբողջ միաբանութիւնը, գլուխ ունենալով մի դասից տեղապահ և միւս դասից Սուքիաս սրբազաններին, խաչով, խաչվառով և կեռոններով շրջապատեց հանգուցեալ կաթողիկոսի գերեզմանը և ներկայութեամբ ճեմարանի և Վաղարշապատի դպրոցների ուսուցչուհիների, ուսուցիչների, սինոդի ծառայողների, ճեմարանի աշակերտների և երկսեռ հասարակութեան հոգեհանգիստ կատարեց. Գերեզմանի վրա դրված էր խաչ ու աւետարան, կաթողիկոսական թագը, վակասը և փորուրարը. Թարմ շիրմի վրա ցանված էին զանազան գոյնի և տեսակի բնական թարմ ծաղիկներ. Այս առիթով այսօր թէ ճեմարանը և թէ Վաղարշապատի ծխ. դպրոցները դասերից ազատ էին. Վ.

Օձունի հասարակութիւնը եւ հանգուցեալ Եզուբեանը

Օձուն, 2 նոյեմբերի

Այս տարւոյ Օձունի հասարակութեան մէջ լուր տարածվեց հանգուցեալ Կարապետ Եզուբեանի մահվան առիթով. Հասարակութիւնը խոր սգի մէջ մտաւ իր սիրելի փաստաբանի վաղաժամ մահվան առիթով. Չը կար մէկը, որ չողբար այդ անփոխարինելի կորուստը.

Հանգուցեալ Եզուբեանը շատ կարճ ժամանակում մեծ բարիքներ արեց մեր հասարակութեանը և այդ կարճ ժամանակամիջոցում հասարակութեան սէրը և յարգանքը գրաւեց դէպի իր սիրելի անձնաւորութիւնը. Նրա բարի անունը և գործերը անմոռանալի կը մնան Օձունի հասարակութեան մէջ որդոց-որդի, դարէ-դար. Ահա թէ ինչու. Առհասարակ գիւղացիութիւնը տանջվում է սակաւահողութիւնից. Յիշում եմ՝ հանգուցեալ Եզուբեանը 1907 թ. առաջին անգամ գալով Օձուն ամարանոց, տեսնելով օձնեցիների հողի պակասութիւնը և միմեանց հետ այդ մասին ունեցած վէճերը, կանչեց իր մօտ գիւղի առաջաւոր մարդկանց ասելով. «Ես ձեզ մի բարիք պիտի անեմ, որ ինձ չը մոռանաք. ձեզ համար հողեր պէտք է գնեմ գիւղական բանկի միջոցով». Չափազանց դժուար է գիւղացիներին համոզել միաձայն մի գործ կատարել. և դա միայն Եզուբեանի պէս համբերող, տոկուն և աշխատասէր մարդու գործն էր.

Հանգուցեալ Եզուբեանը երկու տարվայ ընթացքում Օձնոյ հասարակութեան, ընկերութեան, Մղարթ և Ղալաղան գիւղերի համար Լօռիս-Մելիքեանների մեծաքանակ և բարեբեր կալուածքները գնեց, «Ամօջ» կոչվածը հասարակութեան համար, «Հողամսին» Օձունի ընկերութեան, Մղարթ և Ղալաղան գիւղերի համար. և ինչ գնելով—դեսեատինը 44 ր., որը այժմ գնահատվում է մինչև 100 ր. Հասարակութիւնը ամեն տարի այդ հողերը վերցնում էր բահրայով (կապալով) և իւրաքանչիւր դեսեատինին տալիս էր տարեկան 10 ր., կատարելով հանդերձ կալուածատիրոջ, կառավարչի, մինչև անգամ վերջին ծառայի քմահաճոյքները. Այսօր նոյն հողը իր ձեռքին, տէրն ինքն է և տարեկան տալիս է դեսեատինին՝ փոխանակ 10 ր.՝ բանկին և արքունական տուրք 1 ր. 50 կոպէկ.

Թէ որքան երախտագէտ է հասարակութիւնը դէպի այդ սիրելի անձնաւորութիւնը, ահաւասիկ օրինակները. Անցած 2 տարվայ ընթացքում օձնեցիք խնճոյքներում, հարսանիքներում և հացկերոյթներում առաջին տեղը տալիս էին հանգուցեալի կենացին. Թամադան վերցնում էր բաժակը և ասում. «Լսեցէք, հասարակութիւն (կամ տղերք), մի լաւ կենաց եմ խմում. Աստուած կեանք տայ մեր Եզուբեանին, մեզ ճորտութիւնից ազատողին, կնեազ չինողին, մեր լեզուն երկարացնողին. Նրա շուքը մեր գլխից անպակաս լինի». Ժողովրդին որքան սիրելի էր, որ 2 տարվայ ընթացքում դարձել էր «Մեր Եզուբեան». Եւ ինչքան համոզիչ ոյժ ունէր, որ կարճ ժամանակում հանգուցեալը կարողացաւ դէպի իրան գրաւել այն ժողովրդին, որ վաղուց արդէն հիասթափված էր, որոշ մութ անձանց անմարդավայել արարքներից, որոնք, օգտվելով հանգամանքից, հաւաքել էին այդ խեղճ ու կրակ ժողովրդից մի քանի հարիւրներ հող գնելու պատրուակով, սակայն առանց մազաչափ անգամ օգուտ բերելու հասարակութեան, վատնելով յիշեալ գումարները.

Յիշում եմ՝ անցեալ ամառ գութանի մաճկալը հօրովել էր երգում հանգուցեալ Եզուբեանի շնորհիւ գնած իր կալուածքում, նրա հիւանդ ժամանակը ասելով. «Աստուծ, դու կատարեալ առողջութիւն տուր մեր Եզուբեանին, ոնց մեր սիրտը կուզի...». խսկ փոքրիկ հօտաղները ձայնակցում էին. Որքան անգնահատելի սէր դէպի այդ անձնաւորութիւնը.

Անցեալ օգոստոսին հասարակութիւնը միաձայն ընտրում էր հոգաբարձու մեր ծխ. դպրոցի համար, բայց հիւանդութիւնը և մի քանի մութ անձնաւորութիւնների շնորհիւ հասարակութեան ցանկութիւնը չիրագործվեց. Նրա նախաձեռնով կատարվեց մեր դպրոցի շէնքը, որի նմանը հազիւ քաղաքներում լինեն, արդեամբ Եսայի Աբովեանի՝ իր վաղամեռիկ որդի Աւետիքի յիշատակին. Թէ որքան սէր ունէր դէպի այդ դպրոցը և թէ որքան էր աշխատում ծաղկեցնել և բարձրացնել հասարակութեան աչքում, երբև գրաւական մնաց հանգուցեալի վերջին խօսքերը. «Այս դպրոցը պիտի դարձնեմ կենտրոնական Լօռու շրջանում. աղբիւրները՝ ինչպէս խնդրագրով դիմել էի հանգուցեալ Մատթէոս Բ. կաթողիկոսին, որ Սանահնի, Հաղբատի վանքերի և Մարցի կալուածքների արդիւնքներից յատկացնել այդ դպրոցին, նոյնը կրկնելու եմ ապագայ հայրապետին. Յուսով եմ, որ կաջողեցնեմ».

Հանգուցեալի մահով Օձունի հասարակութիւնը կորցնում է իր անկեղծ և սիրող բարեկամին, իր քրտնաջան և անձնասէր մշակին, իր խորհրդատուին և վերջապէս իր պաշտպան անշահասէր փաստաբանին.

Միք. Տիտանեան

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի կոնսիստորիան բեկել է Մ. ա.-ք. Մելեանի ընտրութիւնը, իբրև պատուիրակի Բաթումի, հիմնվելով տեղապահ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսի յայտնի կարգադրութեան վրա, որ քահանաները չեն կարող ոչ ընտրել և ոչ ևս ընտրվել պատուիրակ.

Մեր կարծիքով տեղապահ Սուրէնեան սրբազանի կամ սինոդի այդ կարգադրութիւնը հակասում է հայոց եկեղեցու ժողովրդապետական ոգուն. Քահանան եթէ ծխական է որևէ մի եկեղեցու, պէտք է վայելէ ծխականի իրաւունքը՝ ընտրել և ընտրվել.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ-ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՖՈՆԴ

Կովկ. Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը ստացել է բժշկապետ Բագրատ Նաւասարդեանից 25 րուբլի.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

—o—

ԱՆԻՐԱԳՈՐԾԵԼԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

Ընդհանրական կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակը կը մօտենայ.

Այն հետաքրքրութիւնը, սակայն, որ ցոյց կը տրուի—և իրաւամբ—ռուսահայերուն մէջ Լուսաւորչի յաջորդին յառաջիկայ ընտրութեան, չի տեսնուիր մեր մէջ.

Առանց պատճառի չէ, անշուշտ, այս երևոյթը. Եւ յետոյ՝ ով կրնայ ըսել, թէ Թիւրքահայերը խելացի չեն իրենց գործերուն մէջ...

Պատճառը նախ այն է, որ Թիւրքահայերը կը հետաքրքրուին այս խնդրով—որուն մէջ, ինչ բաղդ, կոչուած են վճռական ձայնը իրենք ունենալ՝ առանց անմիջական շահ և վնաս մը ունենալու—երբ իրենց քովիկը հինաւուրց պատկառելի դէմք մը ունին քչելիք, որ իր անցեալ բեղմնաւոր կեանքին մարմուտը Լուսաւորչի Գահուն վրայ լրացնէ.

Եւ յետոյ, այժմ, երբ անոնք երկու ուրիշ՝ իրենց համար աւելի կարևոր և անհրաժեշտ՝ աթոռներ զարդարելու պէտք ունին... և չեն գտներ, հասկնալի է, որ ռուսահայերուն արժեցնելու համար կաթողիկոսացու աւելորդ դէմք մը չունենալով՝ անտարբեր կը մնան.

Այս անտարբերութիւնը, ըստ իս, ճիշդն ըսած, աւելի լաւ բացատրուող երևոյթ մըն է, քան այն անտեղի իրարանցումը, որ մենք ցոյց կուտանք երբեմն. Սանկ տեսակ մը անդրանիկ եղբարց յաճախ անտանելի—չէք զգար—նախանձայուզութիւնը, տեսակ մը ճնշիչ խնամակալութիւնը սա ռուսահայ կոչուած բան ու գործերնին չգիտցող տղայ-եղբարց գլխուն, զորս կը պարտաւորցնենք խոնարհիլ՝ անձայն՝ ոչ միայն մեր հեղինակութեան և մեծամասն ձայներուն արդիւնքին, այլև առանց ամենափոքր պատասխանատուութեան և խիղճի խայթի՝ մեր ընտրութեան և արարքներուն բովանդակ սև կապոյտ հետևանքներուն.

Եւ սակայն երբ ընդհ. կաթողիկոսութիւնը մեզի համար լոկ բարոյական և կրօնական կարևորութիւն մը ունի, ռուսահայոց համար աւելի էական բան մըն է. Կաթողիկոսը անոնց համար կրօնապետ մը ըլլալէ զատ ազգին պետն ու ներկայացուցիչն ևս է տիրող կառավարութեան քով. Պաշտօն մը՝ վերջին ծայր փափուկ և կնճռոտ.

Մեր ընթացքն, ուրեմն, առնուազն անարդարութիւն կրնայ կոչուիլ, եթէ չուզենք բուն բառը գործածել՝ անիրաւ բռնաբարութիւն.

Ահա, թէ ինչո՛ւ գովելի պէտք է համարենք մեր—Թիւրքահայոցս—անտարբերութիւնը, զոր կրնանք կոչել, ճիշդ իմաստովը, բարեացակամութիւն, երբ աւելի աղէկը չենք կրնար ընել.

Պիտի ըսուի թերևս, որ ասոր փոխարէն ևս մինչոյն առաջնորդ-խնամակալութիւնը չեն ըներ և չըրին մեր, Թիւրքահայոցս, յեղափոխութեան գործին մէջ ռուսահայ հերոսները... առանց որոց պիտի չազատուէինք և ստրուկներու մահհոտ քունը պիտի քնէինք. Բայց բանն այդ չէ.

Պօլօժենիայի կազմութենէն ի վեր պայմանները մեծապէս փոխուած են, մանաւանդ ազգագրական տեսակէտով և մանաւանդ մեր երանելի երկրին մէջ. Կովկասը՝ փոքրաթիւ հայութիւն մը ներկայացնող՝ այն ատեն, այսօր Թիւրքիոյ չափ հայութիւն մը ունի և, աւա՜ղ, մենէ ոչ միայն անհամեմատ աւելի խտացուած, սեղմ, այլ և հանգիստ, նիւթական լաւ կացութեան տէր ու, հետևաբար, յառաջդիմելու աւելի նպաստաւորուած.

Տեսակ մը պարագայից ներքև երբ մեր մօտ 50 թեմերուն հայերը՝ շնորհիւ հուրի և սուրի՝ ցանցառուած են և մի քանի թեմերն իսկ լքուած, հոն, Կովկասի մէջ, առաջնորդութիւնքը այնքան մեծցած և ստուարացած են բնակիչներով, որ առ ի չգոյէ նոր թեմեր կազմելու հնարաւորութեան՝ «յաջորդութիւններ» ստեղծուած են. «Յաջորդութիւնք» կան իսկ, որ մեր քանի մը առաջնորդական թեմերու հաւաքական հայութենէն աւելի բնակչութիւն մը կը ներկայացնեն.

Ուստի, եթէ յիրաւի արդարասէրներ ենք, մեզի չէր մնար այս պարագայից ներքև կովկասահայերուն տարակոյս չվերցնող իրաւունքը ոտքի տակ տալ. Եւ եթէ, արդարև, հիմակուհիմա չենք կրնար Պօլօժենիային դպչիլ, կրնանք սակայն մեր իրաւունքը [illegible] ընել անոնց, մեր ձայներն ևս անոնց մեծամասնութեան ընտրելիներուն յատկացնելով.

Չափազանց ասպետական—գրեթէ հերոսական—պիտի ըսէք՝ այս առաջարկը, ուրով և, եթէ կը ճանչնանք մերոնց ունայնամտութիւնը, անիրականանալի պահանջ.

Ուրիշ պարագայ մը ևս.

Օրերս կարգ մը մարդիկ, ինքնագլուխ փաստաբաններ կտրած՝ ոտքէն ցգլուխ, ինչպէս միշտ, կաթողիկոսական ընտրութեանց նախօրէին՝ սահմանէն աղբին թէ անդին՝ այս թէ այն լրագրին մէջ կը գրեն ու կը գրեն. Այդ գրութիւններով անոնք անսանձ, անսահման կը գովեն և կամ կը բամբասեն կաթողիկոսական ընտրելիները, անոնց վերագրելով երևելի ու աներևոյթ, գոյ կամ անգոյ այնպիսի յատկութիւններ, որոնց ամենափոքր չափն իսկ բաւական պիտի ըլլար այդ խեղճ կաթողիկոսացուները մարդկային վիճակէն սատանայի կամ հրեշտակի փոխել, երբ ոչ մէկին և ոչ միւսին նմանելու փափագ կամ յաւակնութիւն ունեցած չեն.

Իւրաքանչիւրն այդ թմբկահարներէն ինչ խորհուրդ, ըղձանք և փափագ որ ունի, ճշդիւ այդ կերպով կը ներկայացնէ իր ապագայ կաթողիկոսացուն, և այնքան վստահութեամբ, որ կարծէք թէ ինքն իսկ ըլլար իր ընտրելին, առանց սակայն սա ոչխարամիտ ազգին դրական հաւաստիք մը տալու, թէ իր այդ գրածներուն գէթ մէկ տասներորդին գործադրութեանը պիտի կրնայ երաշխաւորել.

Ինչո՞ւ այս փութկոտութիւնը, երբ քանիցս անգամ ըլլալով փորձառութիւնը—և ըսենք՝ տխուր փորձառութիւնը—ցոյց տուաւ, որ մեր երևակայութեան ձևումները բնաւ չհամաձայնեցան իրականութեան յուսախաբութեանց հետ. Ինչո՞ւ նորէն նոյն միջոցներուն դիմել, երբ աւելի պարզը և բնականը կայ.

Մեծագոյն մասը մեր կաթողիկոսներէն—յարգելով հազուագիւտ բացառութիւնքը—մանաւանդ մի անգամ այլևս օծուած՝ ո՞րն ուզեց իր ժողովրդապետական իշխանութիւնը նոյն այդ ընտրող ժողովուրդին տրամադրել, լիովին կամ գէթ կիսովին անոնց կանխայայտ օգտակար փափագները իրագործելու ձգտելով.

«Այս-ինչը եթէ ընտրենք, այս պիտի ընէ, այն պիտի չընէ»—օդային հաւաստիքներով գործը չի լմննար. Մեր կաթողիկոսները շատ մը կարևոր խնդրոց մէջ գրեթէ միապետականներ են ու կը կտրեն, կը թափեն ուզածնուն պէս, և ոչ թէ ինչպէս իր թմբկահարները հաւատացած էին և կամ իրեն ընտրողները կը փափագէին.

Ժողովրդական քուէարկութեամբ ընտրուող հասարակական պաշտօնեայք, մեծ թէ փոքր, պէտք չէ որ զիրենք ազատ և գերծ համարեն նոյն այդ հասարակութեան օրինաւոր ըղձանքներէն. Բայց մեր մէջ այսպէս չըլլալէն ետք, ըստ իս, աւելորդ ժամավաճառութիւն է, ժողովուրդը խաբխբել է՝ ապագայ կաթողիկոսացուի վրայ ցոլացնել այն, ինչ որ չկայ և ցարդ չտեսանք իրականանալը.

Եթէ յիրաւի մեր կաթողիկոսացուք այնպէս են կամ պիտի ըլլան, ինչպէս կը սիրենք երևակայել և հռչակել—լուսամիտ, ուսումնասէր, ազատական, պահպանողական, բարեփոխական և այն և այն—ինչ հարկ այլևս այս ու այն անպէտ փաստաբանութեանց. Ինչո՞ւ ընտրելիները զիրենք իսկ չխօսեցնենք. ինչո՞ւ չստիպենք զիրենք յստակօրէն և պատասխանատու ոճով մը յայտնելու, թէ ինչ տեսակի կաթողիկոս կուզեն ըլլալ և թէ ինչ պիտի ըլլայ վերջապէս կաթողիկոսական ներքին գործունէութեան ծրագիրը, որպէսզի զիրենք ընտրողներն ևս իրենց իսկ անձին մէջ, խօսքին տակ կարենան դատել ապագայ կաթողիկոսացուքը և չընեն՝ ցայժմ եղածներուն պէս՝ այսօր «ովսաննայ» և վաղը «ի խաչ».

Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ, ընտրական գործողութեանց օրերէն շատ առաջ՝ այս ու այն գաղափարական կուսակցութեան ընտրելիները, գիշեր ցերեկ և նոյն իսկ քաղէ քաղաք, կոկորդ կը մաշեցնեն իրենց ապագայ ծրագիրը և ուղղութիւնը պարզելով ընտրող մարմնոյ առաջ այնպիսի անկեղծութեամբ մը, որուն գաղափարն իսկ չունինք՝ ճշմարիտ գաղափարականութիւնը սպաննող և թունաւորող մեր արևելցիի այլասերուած և ապականուած արիւնով.

Ու ժողովուրդը հոն ինքնախաբ ըլլալու ոչ պատճառ ունի և ոչ հարկին ներքև կը գտնուի. Հո՛ն՝ ընտրելին, հեռու անկոչ փաստաբաններէ, կը գնահատուի կամ կը դատապարտուի իր գործերէն, ըլլալով և մնալով միակ պատասխանատուն իր գործերուն.

Մեր մէջ կաթողիկոսացուք, որ Աստուծոյ և ազգին միանգամայն պաշտօնեաներ են և պիտի ընտրուին ցմահ հանգամանքով մը, ինչո՞ւ չունենան ուրեմն ինքզինքնին յստակօրէն բացատրելու՝ այս անկեղծութիւնը, ու ժողովուրդը կեղծիքի և խաբէութեան մղեն ու վարժեցնեն իրենց խորհրդաւոր լռութեամբը.

Այն, որ չուզեր կաթողիկոս ըլլալ, թող այժմէն անկեղծօրէն յայտնէ իր որոշումը. Իսկ անոնք, որ կը փափագին ըլլալ—ինչ որ ամօթ և մեղք բան մը չըլլալով, համեստութիւն (*) կեղծելու պէտք չի ներկայացներ—թող հրապարակաւ յայտնեն իրենց ուղղութիւնը, փոխանակ ասոր անոր և նոյն իսկ վարձկաններու ձեռամբ ընելու, որպէսզի զիրենք ճանչնալնուս պէս խօսքերնին ալ չափենք և ըստ այնմ որոշենք մեր քուէն.

Երբ գիտեն, որ ընտրելիներ են, բայց իրենց մէջ ակնկալուածները, այս թէ այն պատճառաւ, պիտի չկրնան իրագործել, Աթոռը լոկ չահելու շահադիտութեամբ իրենց լռութիւնը

երկար մտածելու վաղ տուեցի առաջ, փողոցի հակառակ ուղղութեամբ, յետոյ ծռելով ճանապարհս մտայ դարբին Ղահրամանի տան բակը. Այնտեղից թռչելով՝ ցանկապատի վրայով անցայ Բաղդասարի պարտէզը և այսպէս բակից բակ, պարտէզից պարտէզ տնցնելով գրգռեցի շներին, որոնք հաչելով հալածում էին ինձ. Անիրաւ ստիկանը հետևում էր շարունակ ինձ. Ինչպէս ասված է, նրա աչքը դուրս եկաւ, մի քանի անգամ գլորվեց եղինջների մէջ. [illegible] զայրանալով՝ յիշոցներ էր ուղղում իմ հասցէին. Նա իր դագանակը, որ զէնքի տեղ էր ծառայում, պտտեցնում էր օդի մէջ, բայց թփերն ու ծառերը արգելում էին իմ կողմ նետել. Երբ հասայ Խուլ-Գիգօյի բակը, այնտեղ փոքր ինչ անյաջող բան դուրս եկաւ. սակայն ոչ ինձ համար, այլ Գրիշկայի. Ես քաջ ծանօթ լինելով այդ տեղի «ծակուծուկ»-ներին՝ բարձրացայ կուտակված գերանների ու քարերի վրա և կամաց-կամաց անցայ միւս կողմը. Այսպէս ճանապարհս թէև երկարացաւ, սակայն ձեռնտու էր ինձ համար. Գրիշկան, օգտվելով հանգամանքից, ուզեց կարճ կտրել ճանապարհն ու գնաց ուղիղ գծով. Անպատճառ պէտք է հասնէր ու բռնէր ինձ, եթէ բաղդը չը դաւաճանէր իրան. Այդ ուղիղ գիծն ունէր այնպիսի անյարմարութիւններ, որոնց մասին տեղեկութիւն չունէր նա. Հազիւ հասել էր մէջտեղը, երբ յանկարծ կանգ առաւ և իր չախայի փէշերը բարձրացնելով՝ սկսեց բարձրաձայն ուշունց տալ թէ տանտիրոջ և թէ ինձ. Երբ շուռ եկայ, տեսնելու թէ որքան հեռու է ինձանից Գրիշկան, ողորմելին կանգնած էր Խուլ Գիգօյի տնակի առաջև ու տոները քամում էր գետնին ու անդադար թքում. Վերջապէս դուրս եկայ փողոց, բոլորովին քրտինքի մէջ կորած. Այնտեղ հանդիպեցի երեխաների անհագին բազմութեան, ուր կային և մի քանի հոգի տղամարդիկ. Բոլորեքեան աղաղակելով «մի՛ վախենար, մի՛ վախենար»՝ դիմաւորեցին ինձ և համոզեցին չը փախչել. Շուտով Գրիշկան էլ հեւալով ու կաղալով մօտեցաւ մեզ.

— Գլխիդ տամ այս դագանակը,—խպոտ ձայնով գոռալով դիմեց ինձ.

Տղամարդիկ միջամտեցին ու հանգստացրին նրան.

— Քեզ խօ չեմ մորթում, որդի, ասում եմ՝ հետևի՛ր ինձ. պրիստաւը կանչում է քեզ.

Այս ասելով բռնեց օձիքիցս ու քարշ տալով ինձ ուզեց տանել. Սկսեցի դիմադրել. Այդ միջոցին լսեցի որոտալից ծանօթ ձայնը ու շատ ուրախացայ.

— Բա՛ց թող սրան, թէ չէ այնպէս կը զարկեմ գլխիդ, որ լաւաշի պէս տափկվես.

Դա իմ մօրաքրոջ որդի Կոստան էր, մի աժդահա տղամարդ. Խօսելու ձևից նկատեցի, որ արբած էր.

Գրիշկան անմիջապէս բաց թողեց ինձ.

— Որ կանչում են, պէտք է գնաս,— խրատեց ինձ Կոստան,—մի՛ վախենար, ես այստեղ եմ... Հէրը կանիծեմ պրիստաւին էլ ու ամենքին էլ...

Մենք գնում էինք, և մեզ հետևում էր տղաների բազմութիւնը. Ենթադրում էի, որ իմ արած չարութիւնների համար է այս տարօրինակ պատմութիւնը. Իսկապէս չափազանց չարաճճի էի, մի խօսքով՝ արժանի էի պատժի. Հէնց երկու օր առաջ մի պառաւ կնկայ ուշաթափվելուն առիթ տուի. Ունէի մի գեղեցիկ գնդակ, գոյնզգոյն մահուդից կարած ու ոսկեթելով զարդարված. Այդ գնդակից կապեցի բարակ թել. Գնդակը դրեցի փողոցի մէջտեղում, իսկ ինքս ծածկվեցի պարսպի քամակին, ձեռքիս պահելով թելի ծայրը. Փողոցում մարդ չը կար, բացի մի պառաւից, որ շտապով գնում էր. Մօտենալով գնդակին, մնաց մի վայրկեան կաշկանդված. Յետոյ աջ ու ձախ կողմը նայելով ժպտաց.

— Հոգուդ մեռնեմ. ինչ ազիզ բան է. Իմ Դաթէբի համար կը տանեմ ու կուրախացնեմ.

Երբ կռացաւ ու ձեռք տուեց գնդակին, յանկարծ քաշեցի թելը. Խեղճ պառաւը ճիչ արձակելով փռվեց գետնին. Մայրս ու հարևան կանայք անէծք թափելով գլխիս՝ ջրով ուշքի բերին պառաւին.

Որքան անախորժութիւններ եմ պատճառել խեղճ մօրս. Կատարեալ ցաւ ու կրակ և Աստուծոյ պատիժ էի նրա համար.

Գ. Բաշինջաղեան

(Վերջը միւս անգամ)

[illegible]

Միւնա, 12/25 նոյեմ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի հեռ. գործ.)

Պետերբուրգ, 19 հոկտեմբերի

Նախագահում է իշ. Վոլկոնսկին։ Կարդացվում են ստացված գործերը, որոնց թւում նաև Վլադիմիրի նահանգի Պետական Դումայի պատգամաւոր աւագ-երէց Ջնամենսկու, որով յայտնւում է, որ նա հրաժարվում է Դումայի անդամութիւնից։ Հերթի վրա է բանւորների ապահովագրութեան օրինագծի առաջին յօդուածի քննութեան շարունակութիւնը։

Շէյդկինը յայտնում է, որ կադէտները ձայն կը տան սօցիալ-դեմօկրատների ուղղումի օգտին, որով առաջարկվում էր այս օրէնքի տարածումը բոլոր տեսակի վարձու աշխատանքների վրա, բայց որովհետև Դումայի ներկայ կազմի մեծամասնութեան վրա յոյս դնել չէ կարելի, թէ այսպիսի ուղղումը կանցնէ, այդ պատճառով կադէտները, առաջնորդվելով այն սկզբունքով՝ որ աւելի լաւ է որևէ բան անել ժողովրդի օգտին, քան ոչինչ, մտցնում են իրանց ուղղումը, որը զգալի չափերով ընդարձակում է այս օրէնքի գործադրութեան շրջանը, համեմատած յանձնաժողովի խմբագրածի հետ։

Պրեդկալնը ապացուցում է, որ սօցիալ-դեմօկրատները իրանց ուղղումով ապահովագրումը տարածելով բանւոր դասակարգի լայն խաւերի վրա՝ կանգնած են սկզբունքային հողի վրա։ Մանրամասնօրէն քննելով մինիստրական նախագծի բացատրական թէթի հակաճառութիւնները և յանձնաժողովի զեկուցումը այդօրինակ ընդարձակումի դէմ, հռետորը նրանց համարում է անհիմն։ Ներկայումս Գերմանիայում ապահովագրումը պարփակում է 28 միլիոն բանւորների, հետևաբար գործնական կեանքը ցոյց է տալիս ընդարձակ ապահովագրման գործադրելիութիւնը։ Քննվող նախագիծը շատ հեռու է կանգնած նոյնիսկ գերմանական նախնական օրէնքից։

Կուզնեցօվը մատնանշում է, որ կադէտների ուղղումը նոյնպէս անցնելու շանսեր չունի, թէև նրանք առաջնորդվեցին սկզբունքային հաշիւներով։ Նրանց ուղղումը ձգտում է օրէնքի գործողութեան սահմանները տարածել միայն առևտրական հաստատութիւնների մի աննշան մասի վրա։

Շէյդկինը հակաճառելով ասում է, որ կադէտները անիրականանալին չէ որ առաջարկում են, աչքի առաջ ունենալով բէյալ իրականութիւնը և ցանկանալով գէթ որոշ չափով թեթևացնել բանւորների կացութիւնը։ Զեկուցանողը խօսում է բոլոր ուղղումների դէմ։ Յօդուածը ընդունվում է յանձնաժողովի խմբագրած ձևով։

Մինիստրական օթեակում տեղ է գրաւում առևտրի մինիստրը։ Հերթական է երկրորդ յօդուածը, որը ի բաց է առնում բանւորների ապահովագրման օրէնքի գործողութիւններից արքունական նախաձեռնութիւնների վարչութիւնները և երկաթուղային այն ընկերութիւնները, որոնք հանրական են։

Կուզնեցօվը պաշտպանում է սօցիալ-դեմօկրատների ուղղումը, այն յօդուածի դուրս հանման մասին, որի նպատակն է բանւորների բաժանումը անհաւասար կերպով ապահովված երկու խմբերի։

Պետրօվ III-ը պաշտպանում է աշխատաւորականների ուղղումը, որը չէ տարածվում արքունական ձեռնարկութիւնների վրա միայն այն դէպքում, եթէ արքունական ձեռնարկութիւնների անշատողական զրութեան ժամանակ բանւորներն ստանում են աւելի լաւ ապահովացումն։

Ստեպանօվը պաշտպանում է կադէտների հայեցակէտը, որը ընդունում է յանձնաժողովի խմբագրած ձևը։

Եգօրօվը և Կուզնեցօվը կրկին պնդում են սօց.-դեմօկրատների առաջարկի վրա։

Զեկուցանող Պրոտոպօպօվը պաշտպանում է յանձնաժողովի խմբագրած ձևը։ Քուէարկութեամբ մերժվում է սօցիալ-դեմօկրատների առաջարկը։ Երկրորդ և յաջորդ՝ մինչև ութերորդ յօդուածը, բոլորն էլ ընդունվում են յանձնաժողովի խմբագրած ձևով։

Օրինագծի յետագայ մասերի քննադատութիւնը յետաձգվում է վաղվան։

Կարդացվում են ստացված գործերը, նրանց թւում նաև Դումայի 44 անդամների յայտարարութիւնը, դիմելու մինիստրական խորհրդի նախագահին, բացատրութիւններ ստանալու համար անբերրիութիւնից վնասված կողմերին ունեցածն օգնութիւն հասցնելու նկատմամբ։ Հետևեալ նիստը երեկոյեան էր։

Նախագահում է Կապուստին։ Հերթական է կառավարութեան բացատրութիւնների քննութիւնը այն հարցապնդման վերաբերմամբ, որ Պետերբուրգի քաղաքապետը արգելում է հաղորդել պարբերական մամուլին տեղեկութիւններ բարձրագոյն դպրոցներում տեղի ունեցող անկարգութիւնների մասին։

Զեկուցանող Բօբրինսկի 2-րդը յայտարարում է, որ կառավարութեան ներկայացուցչի բացատրութիւններից յետոյ նոյնն է մնում հարցապնդումների համար կազմված յանձնաժողովի տեսակէտը։

Գեգեչկօրին գտնում է, որ մի երկրում, ուր խեղդված է ամբողջ հասարակական - քաղաքական կեանքը, ազատ մամուլ չէ կարող գոյութիւն ունենալ։ Ռուսական սահմանադրութեան հնգամեայ ընթացքում դադարեցված են 1270 լրագիր և ամսագիր, դրված են 1058 տուգանք, գանձարանի եկամուտը տուգանքներից հասնում է մօտ մի միլիոնի։ Մինչև սահմանադրութիւնը 40 տարվայ շրջանում, բոլոր հրատարակութիւնների թիւն էր 715։ Ահա ինչ դրութեան մէջ ընկաւ մեր մամուլը, հասարակական կեանքի այդ գլխաւոր գործօնը։ Մեր սահմանադրութեան շրջանում հասարակական կեանքի մի ամբողջ հոսանք, որի արտայայտիչներն են ծայրայեղ ձախակողմի ֆրակցիաները, չունեն իրանց մամուլի օրգանները, որովհետև նրանք յարքունիս են գրաւվում, խմբագիրները աքսորվում են և կամ բանտարկվում և արտաքսվում։ Այդ հասարակական խմբերը գաղտնի են գործում։ Այնտեղ խըստօրէն և աննպատակայարմար ձևով հասունանում են այն շահերը, որոնք կարող էին գտնել իրանց իրագործումը և պաշտպանութիւնը հասարակական ասպարէզի վրա։ Հռետորը մանրամասն կանգ է առնում մամուլի դրութեան վրա Կովկասում և մատնացոյց է անում, որ այնտեղ ամբողջ բանւորական մամուլը յուսահատ կուից յետոյ ջախջախված է և այլևս գոյութիւն չունի, մամուլը հալածված է և սպանված, ներկայացնում է իրանից ոչ թէ եօթերորդ պետութիւն, այլ մի անզօր իր (ծափ. ձախակողմում)։

Միլիւկօվ կանգ է առնում մամուլի յանցանքների իրաւաբանական որակութիւնը որոշելու վրա և այն եզրակացութեան է գալիս, որ մամուլի ամեն տեսակ յանցանքների կանօնագրութեան լիակատար ծաղկումը տեղի է ունենում այն ժամանակ միայն, երբ սկսվում է պատրաստել որոշումների յաղթանակը։ Հռետորն աւարտում է իր ճառը մի ցիտատով հանգուցեալ Ստոլիպինի ճառից. «Պէտք է յիշել, որ իշխանութեան իւրաքանչիւր սխալ աւելորդ անգամ շանս է տալիս յեղափոխական շարժումը կենդանացնելու համար, որպիսի սխալներ ես համարում եմ իշխանութեան այն գործողութիւնները, որոնք հակասում են օրէնքին»։

Վիճաբանութիւնները աւարտվեցին։

Դուման բոլոր ձայների մեծամասնութեամբ ընդդէմ 2-ի ընդունում է հոկտեմբերեանների ձևակերպութիւնը, որը ասում է՝ թէ տպարանների տեսչի (դիմումը (?) մասնաւոր խնդիրքով չէ համապատասխանում յարաբերութիւնների այն սահմանված կարգին, որ լրագիրների խմբագրութիւնները ունեն պաշտօնատար անձանց հետ, որ այդ տեսակ խնդիրքը մամուլի օրգանների ղեկավարների աչքում, ադմինիստրական ազդեցութեան հնարաւորութեան պատճառով, կորական պահանջի նշանակութիւն ունէր, որ այդ կերպ ներկայացված պահանջը, թէպէտ և խնդիրքի ձևով, ապօրէն է, որի պատճառով Դուման անգոհացուցիչ է համարում կառավարութեան բացատրութիւնը և անցնում է հերթական գործերին։ Հերթական է Օդեսսայի ադմինիստրացիայի և Նովօրօսիյսկի համալսարանի իշխանութեան ոչ-օրինական գործողութիւնների վերաբերեալ հարցապնդումը՝ կապելով դրանց այն դէպքերի հետ, որ տեղի ունէին 1910 թւի դեկտեմբերին Նովօրօսիյսկի համալսարանում։ Զեկուցանող Լիւց յայտնում է, որ յանձնաժողովը, քննելով հարցը, նպատակ ունէր ոչ թէ մեղադրել որևէ մէկին, այլ հանգստութիւն մտցնել հասարակութեան և ուսանողական շրջանի մէջ, որ հնարաւոր է անել միայն քննական գործավարութիւնը հրատարակելով։ Յանձնաժողովը առաջարկում է ընդունել հարցապնդումը հետևեալ ձևով. «Արդիօք յայտնի՞ է կառավարութեանը, որ 1910 թւի դեկտեմբերին կազմվել էր Նովօրօսիյսկի համալսանում չը թոյլատրված բազմամարդ ժողով, որի ժամանակ ուսանող-ակադէմիստները, որոնց թւում Շպակօվսկի և Զարտօրիսկի հրացանաձգութիւն սկսեցին, որի հետևանքն էր ուսանող Իգլեցկիի ծանր վիրաւորումը, այնպէս որ համալսարանական իշխանութիւնները օրէնքով նախատեսված միջոցներ ձեռք չառան, որ ժողովը չը կայանայ, որ դրանից անմիջապէս յետոյ եկած համալսարանական և վարչական իշխանութիւնները համապատասխան միջոցներ ձեռք չառան, որպէս զի վերոյիշեալ ուսանողները պատշաճաւոր պատիժ կրեն կատարած յանցանքի համար, որով դժուարացրին անկարգութիւնների պարզաբանութիւնը, և արդեօք միջոցներ ձեռք առնված են բազմակողմանի կերպով քննելու տեղի ունեցածը և պատժելու մեղաւորներին»։

Նիկօլսկին մի ժամ տևող ճառով հիմնաւորում է հարցապնդումը ընդարձակ նիւթերով, որը հռետորի կարծիքով ապացուցված է ականատեսների անվիճելի փաստերի և պարբերական հրատարակութիւններից քաղած տեղեկութիւնների վրա։

Հռետորը յայտնում է, որ պատրաստվող քիմիական օբստրուկցիայի մասին Օդեսսայի իշխանութիւնը տեղեկացել էր մի քանի օր առաջ, բայց և այնպէս ձեռք չէր առել ոչ մի միջոց. այդպիսով նա մեղաւոր է դրանից յետոյ տեղի ունեցած ուսանողների ջարդի գործում։ Նիկօլսկին հիմնվում է իր ձեռքում գտնված փաստաթղթի վրա, որը ստորագրված է Նովօրօսիյսկի համալսարանի գլխաւոր շինութիւնը կառուցանողի կողմից, որով հաստատվում է, որ նոյեմբերի վերջին համալսարան ուղարկվեց ոստիկանապետից մի ծրար, որի մէջ, ինչպէս պարզվեց յետագայում, տասն ատրճանակներ կային։ Այս ծրարի ստացման համար ստորագրել է համալսարանական խորհրդի քարտուղար Գերինչը։ Հռետորը համեմատում է այս փաստը այն հանգամանքի հետ, որ անկարգութիւնների ժամանակ լսարանում կային 15 ուսանող ակադեմիստներ, զինված ատրճանակներով։ Ի լրումն իր ճառի Նիկօլսկին հարցապնդումը ձևակերպում է իւրն կէտերի մէջ և առաջարկում է ընդունել այն։ Հետևեալ նիստը նշանակված է վաղը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Այսօր, Թագաւոր Կայսր Նիկօլայ Ալեքսանդրովիչի գահակալութեան օրը, Վրաստանի էկզարխը պատարագ և գոհաբանական մաղթանք կը կատարէ Ալեքսանդր-Նէվսկիի տաճարում պաշտօնական անձանց ներկայութեամբ։

— Երէկ, ի Տէր հանգուցեալ Ալեքսանդր III Կայսրի մահվան օրը, Վրաստանի էկզարխը հոգեհանգիստ կատարեց զինւորական տաճարում։

— Կայսերական Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան վերջին ժողովում հաստատվեցին ռուսական, վրացական և հայկական սեկցիաներ, որոնց գործն է լինելու հանրամատչելի բժշկական գիտելիքներ տարածել ազգաբնակութեան ստորին խաւերի մէջ։ Հայկական սեկցիայի մէջ մտնում են բժիշկներ Կ. Ստեփանեան, Մաղաքեան, Ա. Մխիթարեան և Բաղդասարեան։ Սեկցիաները կազմակերպելու են նաև ժողովրդական ընթերցանութիւններ զանազան վարակիչ հիւանդութիւնների մասին։

— Բեռլինից մի տխուր լուր են հաղորդում, որ այնտեղ, հոկտեմբերի 15-ին վախճանվել է երգիչ Ալեքսանդր Մամաջանը։ Հանգուցեալը, ինչպէս յայտնի է, իր երաժշտական կրթութիւնը ստացել է Ինժեներ Ալիխանեանի հաշւով, որ շատ էր սիրում հանգուցեալին և շարունակ նիւթական և բարոյական օգնութիւն էր հասցնում նրան՝ համարեա չը հեռացնելով իր մօտից։ Հանգուցեալ երաժշտագէտ Եկմալեանի մահից մի փոքր յետոյ Մամաջանը հրաւիրվեց կառավարելու Ներսիսեան դպրոցի երգեցիկ խումբը, ինչպէս նաև երգեցողութիւն դասաւանդելու ստորին դասարաններում։ Թաղումը կատարվել է Բեռլինում, հոկտ. 17-ին, Բեռլինի ամբողջ հայ գաղութի ներկայութեամբ։

— Ինչպէս հեռագիրը հաղորդեց, սինօդի ձմերային նստաշրջանում ներկայ է լինելու Վրաստանի էկզարխ Ինոկենտի արքեպիսկոպոսը։ Նորին բարձր սրբազնութիւնը Պետերբուրգ կը մեկնէ այս ամսի վերջերին։

— Երէկվանից Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ կախված են այն ընտրողների ցուցակները, որոնք իրաւունք ունեն մասնակցել քաղ. դումայի նոր ձայնաւորների առաջիկայ ընտրութիւններին։

— Բօրսային մակլէր Պրէսմանը քաղաքային վարչութեան առաջարկում է փայտի փոխարէն քաղաքային հաստատութիւններում գործածել անտրացիտ Ռոստովի Պարամանովի ֆիրմայից։ Այդպիսով ըստ Պրէսմանի կարելի է տնտեսել տարին մօտ 9,000 ռուբլի։

— Թիֆլիսի քաղաքային դուման տաւարի մսի փութը 11 կոպէկից դարձրեց $10^1/_2$ կոպ.։

— Տ. Նազարեան խնդրում է մեզ յայտնել, որ այսօր ուրբաթ, հոկտ. 21-ին Գրական Գեղարվեստական Սալօնում՝ հերթական jour fixe-ը նուիրված է Միքայէլ Նալբանդեանին (ծննդեան 81-ամեակի առիթով) և Ֆրանց Լիստին, (ծննդեան 100-ամեակի առիթով)։ Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։ Ոչ ոքի հրաւէր չէ ուղարկվում։ Հրաւիրված են ընդմիշտ բոլոր jour fixe-ին նրանք, որոնք հրաւիրագիր են եղել ստացած հոկտ. 14-ին։ Կողմնակի մարդիկ կարող են ներկայ լինել երեկոյեան՝ գնելով «Տարազի» հերթական №-ը, որ արժէ 1 ռուբլի։ Այսօր լոյս է տեսնում և «Տարազի» հերթական №-ը նուիրված Միքայէլ Նալբանդեանին և Լիստին։

— Հոկտ. 17-ին Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա կալանաւորվել է Շօրապանի գաւառի բնակիչ Իվան Լիլուաշվիլին, որ մեղադրվում է 469,500 ռուբլու յափշտակութեան գործի մէջ, որը ներկայումս քննվում է Թիֆլիսի զինւորական դատարանում։ Այսօրվանից սկսվում է պաշտպանների ճառը։

— Ախալքալաքի գաւառում հացի բերքը այս տարի ընդհանուր առմամբ միջակ է։

— Բագու-Թիֆլիս հեռախօսի կառուցման աշխատանքները աւարտման մօտ են։

— Նորակոչ զինւորների երդումը նշանակված է հոկտեմբերի 25-ին։

— Սէվաստի Շավիշվիլին Բագուի քաղաքապետի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել թոյլ տալ հրատարակել Բագւում մի հասարակական-քաղաքական և պրօֆէսիօնալ շաբաթաթերթ «Наше Слово» անունով։

— Բագւից մեզ գրում են, որ այնտեղ ընթանում է քաղաքային ընտրութիւնների խուլ պրօպագանդան թուրքերի մէջ։ Թաղիևի դատի տակ գտնվելը և նրա՝ ձայնաւորների ցուցակի մէջ մտնելու անհաւանականութիւնը ապագայում՝ խիստ սահմանափակ դրութիւն է ստեղծել թուրքերի մէջ։

— Վաղարշապատից մեզ գրում են. «Ցուրտ և անձրևային օրերին տեղի տուին կրկին գեղեցիկ օրերը։ Այգիների քաղը մեզանում համարեա վերջացել է։ Այս աշնան մեզանում մեծ քանակութիւնով ցորեն է ցանվում»։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

— Վրաց «Սախալխո Գազէթի» օրաթերթը ամբողջապէս արտատպելով իր էջերում «Մշակի» № 228-ի մէջ զետեղված Հ. Առաքելեանի յօդուածը քաղաքային ընտրութիւնների առիթով, որը կրում էր՝ «Հեռու ազգայնական լօզունգը» խորագիրը, ասում է. «Քաղաքային ընտրութիւնների առիթով իրանց մտածելակերպը արտայայտեցին հայերէն «Սուրհանդակ» և «Հօրիզօն» թերթերը։ Այժմ «Մշակն» էլ խօսեց։ Ինչպէս պէտք էր սպասել, «Մշակն» էլ միջազգային հողի վրա է կանգնած»։ Ապա թարգմանաբար առաջ բերելով «Մշակի» յօդուածը, թերթը ասում է. «Շատ բարի։ Բայց ինչո՞վ կը բացատրէ «Մշակը» այն երևոյթը, որ քաղաքային ինքնավարութեան համար օգտակար անձնաւորութիւններ հայ ազգայնականները միայն հայերի շրջանումն էին գտնում։ Մի՞թէ հաւատալի է, որ «գործի համար օգտակար և արժանաւոր» գործիչներ վրացիների մէջ չը կան։ Խորհուրդ տուէք, որպէսզի վրացիներից էլ ընտրեն ձայնաւորներ. էլ ինչ՞ էք յապաղում։ Չէ՞ որ դուք օգտակար էք համարում ձայնաւորների ընտրութիւնը «առանց ազգի խտրութեան»։ Ցոյց ունենք, որ «Մշակը» ընտրութիւնների ժամանակ անհրաժեշտ կոչով կը դիմէ իր ընթերցողներին և խորհուրդ կը տայ սպիտակ քուէ տալ վրացիների մատնանշած թեկնածուներին։ Գուցէ թէ «օգտակար» մարդիկ չը գտնվեն վրացիների մէջ։ Այդ էլ շուտով կը տեսնենք»։

— Վրաց գրող Դուտու Մեգրելին (Խօշտարիա) մօտ ապագայում կը հրատարակէ իր աշխատասիրութիւնների այն մասը, որոնք ոչ մի տեղ տպագրված չեն։ Այս հատորի մէջ կը մտնէ նաև դեռ ես ոչ մի պարբերականի մէջ չը տպագրված մի վէպ։

— Փօթիի «Էկօնօմիա» սպառողական ընկերութեան գործերը շատ աջող են ընթանում։ Դրան ապացոյց կարող է ծառայել այն, որ յիշեալ ընկերութիւնը իր 5 ամսվայ գոյութեան ընթացքում բացել է սպառողական խանութ, ուր վաճառվում են անհրաժեշտ մթերքներ և փուռ։ Ընկերութիւնը մօտ ապագայում քաղաքի կենտրօնում կը բացէ սպառողական խանութ։ Համոզմունքով ծառայելով կօօպերացիայի գաղափարի տարածման, ընկերութեան վարչութիւնը Քութայիսում հրատարակվող «Կօօպերացիա» թերթից 20 օրինակին բաժանորդագրվել է, որոշելով միաժամանակ նպաստել նրա տարածմանը։ Նոյնպիսի որոշում է կայացրել Փօթիի վարկային ընկերութիւնը։

— Ծիաթուրայի «Զվէնի Օջախի» սպառողական ընկերութիւնը իր միջոցով բացած փուռից զատ որոշել է նրան կից բացել սպառողական խանութ՝ անհրաժեշտ մթերքներ վաճառելու համար։

— Քութայիսում այս օրերս կը սկսէ գործել «Պրօգրէս» սպառողական ընկերութիւնը, որի կանօնադրութիւնը մօտ ժամանակներս կը հաստատվի կառավարութեան կողմից։

— Հոկտեմբերի 16-ին Խօնի աւանում կարդացվել է մի դասախօսութիւն կօօպերացիայի մասին, կենդանի պատկերներով։ Պէտք է ասել, որ առհասարակ Վրաստանում և մասնաւորապէս նրա արևմտեան մասում, գլխաւորապէս Քութայիսի նահանգում, սկսել են գործել բազմաթիւ սպառողական ընկերութիւններ, որոնց շատ համակրանքով է վերաբերվում վրացի ազգաբնակութիւնը, մեծ քանակութեամբ անդամագրվելով այս ու այն ընկերութեանը։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Աքլարի դաշը», գինն է 20 կոպէկ։ «Չղջիկ», 5 կոպ.։ Գ. Հայկունի, հրատարակութիւն «Պեստալօցցի» գրատան։

I

Դպրոցների վերաբացվելուց յետոյ՝ պարբերական մամուլի էջերում շատ անգամ է հարց յարուցվել այն առիթով, թէ ընթերցանութիւնը մեր իրականութեան մէջ խիստ աննախանձելի և անմխիթար դրութեան մէջ է, թէ հայ հեղինակների երկասիրութիւնները փոքր են ծախվում և չեն սպառվում այն չափով, ինչ չափով որ պէտք է։

Ցիրաւի, կուլտուրական ազգերի գրագէտ ու ինտելիգենտ տարրերն այն աստիճան սառն անտարբերութիւն և արհամարհանք չեն ցոյց տալիս դէպի իրանց մայրենի գրականութիւնը, ինչպէս հայերս։ Սակայն այդ երևոյթը, որքան էլ մայլ խոհերի հետ կապված լինի, ունի իր պատճառները, որոնցից մի քանիսը աւելորդ չենք համարում յիշել ստորև։

Պատճառներից ամենախոշորն ու աչքի զարնողը մեր տեսակէտով՝ թարգմանական գրականութեան շացն է, որի վրա, կարծես, նայում ենք մատների արանքով։

Մենք, իբրև կուլտուրապէս բաւական յետամնաց մի ազգ, բնական անհրաժեշտութեամբ պէտք է զարկ տանք թարգմանական գրականութեանը, որովհետև մեր անձուկ միջավայրն իր առանձնայատուկ պայմաններով անկարող է բաւարարութիւն տալ առաջընթաց կեանքի յարաճուն պահանջներին։ Մեր աղքատիկ, ինքնուրոյն գրականութեան հետ զուգընթաց պէտք է առաջ տանել նաև թարգմանականը, այն ևս որոշ ուղղութեամբ, որպէսզի հետզհետէ երևան գայ ընթերցողների որոշ կօնտինգենտ։

Շատ հեռու չը գնալու համար՝ օրինակ բերենք ռուսներին, որոնք թէև շատ բարձր են մեզնից իրանց կուլտուրայով և ազգային գրականութեամբ, այնուամենայնիւ բուռն թափով առաջ են տանում նաև թարգմանականը՝ բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ։

Երկրորդ պատճառ անտարբերութեան դէպի գիրքն ու ընթերցանութիւնը՝ մանկական գրուածքների պահանջն է, որ մեր դպրոցական կեանքի ամենավիրաւոր ու այրող հարցերից մէկն է կազմում։ Ընթերցանութեան սէրը երեխաների մէջ պէտք է արթնանայ դպրոցում՝ գրագիտութեան հենց սկզբնական շրջանում՝ աստիճանական զարգացմամբ, որպէսզի յետագայում էլ գիրքը նրանց համար կենսական պահանջ դառնայ։ Եթէ մեր ներկայ երիտասարդութիւնն անտարբեր է գտնվում դէպի գրականութիւնը, գլխաւոր պատճառներից մէկն էլ այն է, որ դպրոցական շրջանում չեն ունեցել իրանց մտաւոր պատրաստութեանը համապատասխան գրուածքներ, կամ թերևս եղած աղքատիկ գրականութիւնն անգամ անուշադրութեան է մատնված եղել ուսուցիչների կողմից։

Չը նայած այդ ամենին, ուրախալի է, սակայն, այն հանգամանքը, որ վերջին տարիներս, կարծես, մանկական գրականութիւնը մեզնում ևս սկսում է ուշադրութեան առնվել և իր պատուաւոր տեղը բռնել։

Եւ պէտք է ասած, որ մենք մանկական գրականութեան համար ունենք բաւականաչափ հում նիւթեր (առակներ, կենդանական վէպեր, հէքիաթներ, հանելուկներ, բարոյագիտական պատուածքներ և այլն), որոնք շնորհալի ու հմուտ գրչի տակ կարող են յղկվել, մշակվել և գեղարուեստական պահանջներին բաւարարութիւն տուող ստեղծագործութիւններ դառնալ։

Donner

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(հեռագրով)

Մօսկվա, 19 հոկտեմբերի

Բարոյապէս վրդովված եմ կ. Պօլսի ազգային խառն ժողովի որոշումից՝ Երուանդ Տէր-Մինասեանին պատգամաւորութիւնից զրկելու վերաբերմամբ։

Վատ նախանշան է. եթէ այդպիսի հետապնդումները պսակվեն աջողութեամբ, կունենանք ոչ թէ կաթողիկոսական ազգային ընտրութիւններ, այլ ընտրութիւններ՝ թունաւորված փողոցային միտինգի յափշտակումներով։

Մօսկվայի պատուիրակ կաթող. ընտր.

Բժ. Սիմէօն Շահ-Նազարեանց

—

Երևան, 14 հոկտեմբերի

«Մշակի» № 224-ում տպագրված մի փոքրիկ և անճիշդ տեղեկութեան առիթով պատիւ ունիմ խնդրելու տպագրել և հետևեալը։

Նախիջևանում կայանալիք 2 պատուիրակների ընտրութեանը մասնակցելու համար Նախիջևանի շրջանի ծխական ներկայացուցիչների ընտրական արձանագրութիւնները ստուգելիս Երևանի թեմի փոխ-թեմակալ Խորէն եպ. Մուրադբէգեանը նկատելով, որ Թադէոս Տօշեանը (Մեղրեցի) ընտրվել է որպէս ծխական ներկայացուցիչ Մեղրիի շրջանի 13 գիւղի կողմից 26 ձայնի իրաւունքով, նրա վկայականի վրա իմ ներկայութեամբ մակագրեց, որ ծխական ներկայացուցիչ Տօշեանը կարող է օգտվել միայն մի գիւղի եկեղեցու համայնքի կողմից ստացած 2 ձայնով, որպիսի մակագրութիւնը կրող վկայականը Տօշեանը ներկայացրել է ծխական ներկայացուցիչների ժողովին։

Իսկ ամսիս 2-ին ծխական ներկայացուցիչների Նախիջևանում կայացած ժողովի վաւերացրած արձանագրութիւնից նկատւում է, որ Տօշեանը այդ ժողովին մասնակցելիս օգտվել է միայն 2 ձայնի իրաւունքով։

Ուստի համաձայն Երևանի փոխ-թեմակալի յանձնարարութեան յայտնում եմ ի լուր ընթերցող հայ հասարակութեան, որ «Մշակի» № 224-ում զետեղված լուրը սխալ է։

Երևանի փոխ-թեմակալի դիւանի

կառավարիչ՝ Ն. Հայրապետեան

«Die ganze Sache ist kriminalistisch völlig wertlos»

(«Die ausländischen Elemente in der russischen Volkswirtschaft»)

«Leipziger Neueste Nachrichten»

Բ. Իշխանեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

19 նոյեմբերի

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺԻՇԿՆԵՐ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնուած 1880 թ.

«606»-ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄԸ ՌԵՆԳԵՆԻ ՆԱՌԱՅԹՆԵՐԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ 11—12 ժ.

Բժիշկ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ Գ. Ա. ՀԱՒԼԵՐԴԵԱՆ

Մանկական միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւններ.

Ընդունելութիւն ժամը 12—1-ը.

Հեռաձայն № 40.

ԲԺԻՇԿ Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միքայէլեան փող., № 36.

ԲԺԻՇԿ Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և սեռական հիւանդութիւններ

Проф. Mathieu

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՒԷՐ

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ԱՆԴԻՋԱՆ ... բանւոր եւ բանւորուհի

Андижанъ. Армянскому Приходскому Попечительству.

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՈՍԿԵՐՉԱԿԱՆ ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ

Тифлисъ, ред. газ. «Мшакъ».

1911 Թիւ Նոյեմբերի 8-ից ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ ԿԸ ՍԿՍԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ

„ԿՌԱՆ“

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԹԵՐԹ, ՈՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ՑՈՒՑՎԱԾ ԺԱՄԿԷՏՆ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ ՇԱԲԱԹԸ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ.

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՄՈՒՇԵՂ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

ԱԿՑԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ.

Փարիզ, 1900. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ Նիժնի-Նովգոր. 1896.

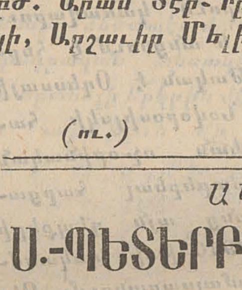

ՔԻՆԱՅԻ ՊՈՄԱԴԱ

ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ եւ ԹԵՓԻ ԴԷՄ

Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՀԱՅ ԱՆՑԵԱԼԸ“

Тифлисъ, Карусельный спускъ № 1, Ваагну Степановичу Демирчоглянцу.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.